

Гнатковська О. М.,

Чернівецький національний університет, м. Чернівці

КОМУНІКАТИВНІ ІНТЕНЦІЇ ЕКСПРЕСИВНИХ “Я-ВИСЛОВЛЕНЬ” У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена аналізу засобів вербалізації комунікативних інтенцій експресивних “Я-висловлень” у сучасному англомовному дискурсі.

Ключові слова: дієслово, дискурс, інтенція, експресив, Я-висловлення.

The article deals with the analysis of the verbalization means of the communicative intentions of the expressive “I-utterances” in modern English discourse.

Key words: expressive, discourse, intention, I-utterance, verb.

Комунікативній інтенції, яка полягає не просто в намірі мовця виразити щось, але і в прагненні передати це щось тим або іншим чином, відповідно до свого розуміння і своїх цілей, належить домінуюче місце у висловленні [4]. Різним аспектам цього феномену присвячені праці з літературознавства (М. М. Бахтін та ін.), прагматики (Г. П. Грайс, Дж. Сьорль, Дж. Алєн, Дж. Перо, П. Ф. Стросон, Д. Спербер, Д. Вілсон, В. З. Дем'янков, І. М. Кобозєва, Л. Р. Безугла, Л. В. Солощук та ін.), комунікативної граматики (О. В. Бондарко, О. Г. Почепцов та ін.), психолінгвістики (О. Н. Леонтєв, О. М. Шахнаровичта ін.). Різні типи інтенцій досліджувались у роботах О. Г. Почепцова, Н. І. Формановської, А. В. Антонової, Л. П. Бурмістрової, С. О. Горяєва, І. Г. Д'ячкової, Й. Кубінової, Т. К. Соловійової, Н. М. Хабірової, Е. Р. Шакірової та ін.

Комунікативна інтенція охоплює відбір фактів, які адресант бажає повідомити, та форм для їх репрезентації [4]. У випадку “Я-висловлень” у нашій роботі ці форми включають прагматичний компонент – тип мовленнєвого акту, семантичний компонент – дієслово, що імпліцитно (у контексті) або експліцитно (своїм значенням) вказує на перформативну формулу в основі висловлення, та граматичний компонент – часову форму дієслова, залежно від якої одне дієслово може актуалізувати різні інтенції. Такий інтегральний підхід до вивчення специфіки проявів та особливостей функціонування інтенцій в різних типах дискурсів становить актуальність нашого дослідження.

Метою статті є виявити засоби актуалізації інтенцій експресивних “Я-висловлень” у сучасному англомовному дискурсі. Об'єктом дослідження є сполучення “I + Verb” (Я+дієслово) як засіб реалізації інтенцій експресивних “Я-висловлень” у дискурсі, а предметом – семантичні, граматичні та прагматичні особливості цього сполучення, яке ми роз-

глядаємо як комунікативно-семантичну групу (КСГ) – термін Н. І. Формановської – системне смислове утворення тематично або синонімічно пов’язаних комунікативних одиниць мови, що може концентрувати та закріплювати той комунікативно значущий зміст, який відображає мовленнєві інтенції адресанта [5, с. 22].

Матеріалом дослідження слугують 323 експресивних “Я-висловлення”, ілюстрацією яких є висловити подяку, співчуття, вибачитись тощо [2, с. 121; 3, с. 175], у трьох жанрово-стилістичних різновидах дискурсу – художньому, газетному та науковому, з них 283 – у художньому [6; 7; 10; 14; 15; 18; 19; 22], 16 – у газетному [8; 16; 20], 24 – у науковому [9; 11; 12; 13; 17; 21]. Критерієм для виділення досліджуваних висловлень стала присутність особового займенника першої особи однини в називному відмінку у сполученні з дієсловом.

До інтенцій експресивів відносимо інтенції подяки (перформативна формула “Я дякую”, наприклад, “*I thank him for his appearances over the past few weeks,*” he said [15]) та вибачення (перформативна формула “Я прошу пробачення”, наприклад, “*I’m sorry. I’m sorry,*” Maribel Rodriguez told ABC’s “*Good Morning America*” when asked what she would say to the victims’ families [8]).

У всіх проаналізованих типах дискурсів інтенція подяки в експресивних “Я-висловленнях” репрезентується конструкцією з теперішнім часом дієслова стану *to be* + *grateful / indebted*, наприклад: *If there is a God I would like to humbly ask Him – whilst making it clear that I am deeply grateful for His suddenly turning Daniel inexplicably into a regular feature...* [6, с. 359]; *Detective Chief Superintendent Stewart Gull, leading the inquiry, said: “I am grateful for the support from the News of the World”* [20]; *I am indebted to B. Hayes and K. Zuraw for suggesting this parallel* [11, с. 143]. У художньому та газетному дискурсах вербалізація інтенції подяки відбувається також за допомогою дієслова ставлення *to appreciate*, наприклад: *I appreciate your hard work and cleverness* [22, с. 68]; *I am encouraged by, and I appreciate the spirit of flexibility of the U.S. delegation and other key delegations,*” he told *The Associated Press* [8]. Крім того, у художньому та науковому дискурсах використовується дієслово мовлення *to thank* (експліцитна перформативна актуалізація), наприклад: *“I thank you for your concern, Paul. Now let’s talk about Percy Wetmore!”* [18, с. 243]; *I thank a reviewer for bringing this to my attention* [9, с. 115]; та дієслова вольової дії *to want, to wish, would like* і дієслово здатності *can* у поєднанні з дієсловом мовлення *to thank*; наприклад: *For that, Constant Reader, I want to thank you* [18, с. 530]; *I would like to thank Thomas Lintner and his Federal Aviation Administration colleagues, and Ian Parker of National Air Traffic Services Ltd, for discussions about current thinking on safety indicators* [17, с. 136]; *“Great. This is just great. Jeffy, I can’t thank you*

enough. It's all amazing!" [14, с. 321]. Варто зазначити, що для експресивних "Я-висловлень" наукового дискурсу характерна лише інтенція подяки, як усталений етикетний компонент англо-американського наукового дискурсу [1, с. 10], а в газетному дискурсі ця інтенція зустрічається винятково у цитованому мовленні.

Інтенція вибачення у художньому та газетному дискурсах актуалізується за допомогою конструкції з теперішнім часом дієслова стану *to be + sorry*, наприклад: *Alex, I'm so sorry I didn't call you at three-thirty* [14, с. 141]; *"I began to cry, saying over and over to the girl, 'I'm sorry. I'm so sorry. I'm so sorry'"* [15]. У "Я-висловленнях" художнього дискурсу зустрічається фраза *I beg your pardon*, а у газетному перформативна вербалізація цієї інтенції з дієсловом мовлення *to apologize*, наприклад: *For those at home watching the webcast, I do apologize but you won't see it* [15].

У таблиці 1 представлені кількісні характеристики основних лексичних класів дієслів, які вербалізують інтенції експресивних "Я-висловлень" у трьох дискурсах:

Таблиця 1
Лексичні класи дієслів, що актуалізують комунікативні інтенції експресивних "Я-висловлень" сучасного англомовного дискурсу

Інтенція Лексичний клас дієслова	Подяки			Вибачення			Разом
	Худ. дискурс	Газетн. дискурс	Наук. дискурс	Худ. дискурс	Газетн. дискурс	Наук. дискурс	
Вольової дії	23	–	3	–	–	–	26
Ставлення	2	2	–	–	–	–	4
Мовлення	15	–	1	4	4	–	24
Здатності	3	–	–	–	–	–	3
Стану	2	2	8	234	8	–	254
Відчуття	–	–	12	–	–	–	12
Разом	45	4	24	238	12	0	323

З таблиці 1 видно, що в експресивних "Я-висловленнях" найвища частота інтенції вибачення (250 висловлень), особливо у художньому дискурсі. Інтенції експресивів актуалізуються в основному дієсловами стану (254 слововживання), що свідчить про мету адресанта виразити вплив якогось факту або події на його стан. Однак дієслова стану переважають у вербалізації лише інтенції вибачення у художньому та газетному дискурсах та інтенції подяки у науковому дискурсі. Серед засобів вираження інтенції подяки домінують дієслова вольової дії та мовлення, тобто ця інтенція зумовлена бажанням адресанта висловити свою вдячність.

Крім того, лексичні засоби актуалізації інтенції подяки більш різноманітні, ніж засоби актуалізації інтенції вибачення.

КСГ “I + V_{non-past}” є основою структури експресивних висловлень, в яких адресант виражає подяку і вибачення. Вживання вищенаведених дієслівних форм у минулих часах вербалізує переважно наративну інтенцію, наприклад: [...] *and I was sorry to see that the cunning little bow on that side of his head was now nothing but a blackened lump* [18, с. 367] – адресант розповідає про свої враження.

Отже, основні лексичні та граматичні засоби вираження кожної інтенції та домінуючі типи інтенцій, встановлені у трьох проаналізованих дискурсах, демонструють своєрідність інтенціональної структури експресивних висловлень у цих дискурсах. Збіг форм вербалізації інтенцій у різних дискурсах свідчить про типізованість її реалізації, відмінність – про її особливість. Перспективою дослідження вважаємо порівняльний аналіз інтенцій інших мовленнєвих актів, представлених “Я-висловленнями”, у сучасному англомовному дискурсі.

Література:

1. Ільченко О. М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец.: 10.02.04 “Германські мови” / О. М. Ільченко. – К., 2002. – 37 с.
2. Остин Дж. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике: сб. ст. / Дж. Остин. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17. Теория речевых актов. – С. 22-131.
3. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной лингвистике: сб. ст. / Джон Серль. – М.: Прогресс, 1986а. – Вып. 17: Теория речевых актов. – С. 170-194.
4. Сусов И. П. Интенциональная структура высказывания / И. П. Сусов // Введение в теоретическое языкознание. Модуль 5. Основы общего синтаксиса. – Режим доступа: http://homepages.tversu.ru/~ips/5_05.htm.
5. Формановская Н. И. О коммуникативно-семантических группах и интенциональной семантике их единиц / Н. И. Формановская // Языковое общение и его единицы: межвуз. сб. науч. тр. – Калинин: КГУ, 1986. – С. 18-27.
6. Amis M. Money: A Suicide Note / Martin Amis. – L.: J. Cape, 1984. – 368 p.
7. Banks I. Walking on Glass / Ian Banks. – L.: Macmillan, 1988. – 352 p.
8. Boston Herald, 2007. – Режим доступа: <http://www.bostonherald.com>.
9. British Journal of Political Science / [eds. S. Birch, D. Sanders, H. Ward, A. Weale]. – 2007. – Vol. 37, № 1. – 192 p.
10. Bujold L. M. A Civil Campaign: A Comedy of Biology and Manners / Lois McMaster Bujold. – Riverdale, NY.: Baen, 1999. – 405 p.
11. English Language and Linguistics / [eds. B. Darts, D. Denison, A. McMahon]. – 2007. – Vol. 11, № 1. – 254 p.
12. European Journal of Applied Mathematics / [eds. S. D. Howison, A. A. Lacey, M. J. Ward]. – 2007. – Vol. 18, № 1. – 128 p.

13. *European Review of Economic History* / [eds. J. Reis, A. Ritschl, H.-J. Voth, C. O'Grada]. – 2007. – Vol. 11, № 1. – 153 p.
14. Fielding H. *Bridget Jones's Diary* / Helen Fielding. – L.: Picador, 1997. – 157 p.
15. Grisham J. *A Painted House* / John Grisham. – NY.: Doubleday, 2001. – 388 p.
16. *Guardian*, 2005. – Режим доступа: <http://www.guardian.co.uk>.
17. *Journal of Health Services Research and Policy* / [eds. N. Black, N. Mays]. – 2006. – Vol. 11, № 4. – P. 193-256.
18. King S. *The Green Mile* / Stephen King. – NY.: Scribner, 2000. – 399 p.
19. Rowling J.K. *Harry Potter and the Goblet of Fire* / J. K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 2004. – 734 p.
20. *The Independent*, 2006. – Режим доступа: <http://www.independent.co.uk>.
21. *The Journal of Navigation* / [ed. N. Hughs]. – 2007. – Vol. 60, № 1. – 170 p.
22. Weisberger L. *The Devil Wears Prada* / Lauren Weisberger. – NY: Doubleday. – 2003. – 360 p.